

ELS PERGAMINS DE L'ARXIU COMTAL DE BARCELONA DE RAMON BORRELL A RAMON BERENGUER I¹

La Fundació Noguera de Barcelona ens ofereix una magnífica i extraordinària obra: la recopilació de centenars de documents que comprenen els governs dels comtes Ramon Borrell, Berenguer Ramon I i Ramon Berenguer I, el Vell, des de l'any 981 (entre els s. X i XI, a més d'altres posteriors fins 1179).

Són tres volums que transcriuen 963 documents, alguns corresponen a altres comtes de Barcelona posteriors a Ramon Berenguer I i el darrer està datat el 1179 (Alfons I, el Cast). En la seva major part provenen del fons de la Reial Cancelleria de l'antic Arxiu Reial que avui es troben a l'Arxiu de la Corona d'Aragó de Barcelona.

El primer volum s'inicia amb el magnífic pròleg del prestigiós professor Pierre Bonnassie (p. 7-16), gran coneixedor de la Catalunya altmedieval; malgrat l'extensió òbviament limitada, el text constitueix a la veda un treball de síntesi perfecte en el qual es repassa la història de la Catalunya feudal des del s. X fins al s. XI segons justament el contingut del diplomatar que ell mateix presenta.

A continuació, Rafael Conde realitza un estudi arxivístic (p. 17-62). Exactament, l'autor es refereix a l'origen d'aquests fons documentals i de l'Arxiu Reial de Barcelona en general, assenyalant que els documents que es publiquen procedeixen de la Reial Cancelleria, i formen un fons comtal encara que molts siguin d'una altra procedència per bé que han acabat incorporats al mateix fons. Se citen les primeres Ordinacions de l'arxiu de 1384, i s'inclouen els diferents inventaris realitzats entre els quals destaca el del notari barcelonès Bernat Macip.

Després, M. Josepa Arnall i Ignasi J. Baiges elaboren un estudi paleogràfic i diplomàtic d'aquests fons (p. 63-82). En termes generals, els autors destaquen el caràcter privat de la major part d'aquesta documentació enfront d'un menor nombre de documents propis de l'escripció comtal; la major part són originals i estan en bon estat (alguns fins i tot per ambdues cares), uns pocs són còpies sobretot del s. XII o ja trasllats notariais dels s. XII al XVI. També es fa notar com en aquesta documentació se substitueix l'escriptura visigòtica per la carolina, i es destaca la pobresa del llatí utilitzat, la qual cosa acredita la manca de coneixements lingüístics dels autors.

Els mateixos autors elaboren a continuació uns quadres tipològics i de tradi-

1. Gaspar FELIU (dir.) i Josep M. SALRACH (dir.); M. Josepa ARNALL i Ignasi J. BAIGES (coord.), i Pere BENITO, Rafael CONDE, Víctor FARIAS, Lluís TO, 3 vol., *Diplomataris* n. 18, 19 i 20, Barcelona: Fundació Noguera, 1999, 1.660 p.

ció documental com refereixen (p. 83-142); així podem apreciar la varietat documental d'aquest fons (contenen actes de venda, donacions, permutes i contractes de préstecs, i també actes de consagració d'esglésies, una butlla pontifícia, capbreus, cartes de població i de franqueses, actes de confirmació de drets, infeudacions, sentències judicials i arbitrals, juraments de fidelitat, etc.).

Gaspar Feliu s'ocupa de la cronologia documental (p. 143-215). L'autor destaca com en documents relatius als comtats de Pallars dels s. X i XI se segueix la dels reis de França, però també explica segons els mateixos fons com s'introdueixen el calendari romà, l'era hispànica i fins i tot el sistema de datació segons l'any de l'Encarnació.

Per últim, el Dr. Josep M. Salrach realitza un estudi històric i documental (p. 217-257). En un primer moment destaca que la documentació que es publica correspon a les carpetes 5-22 dels citats comtes catalans, però que el període històric que comprèn és més ampli ja que s'estén fins a 1179. Efectivament indica que als documents propis dels comtes Ramon Borrell, Berenguer Ramon I i Ramon Berenguer I, el Vell, s'afegeixen: una sèrie de pergamins dels comtes de Pallars Jussà i de Pallars Sobirà dels anys 1044 a 1098, i altres de comtes de Barcelona posteriors a aquells, que regnen entre els anys 1100 i 1179 (Ramon Berenguer III, Ramon Berenguer IV, i Alfons I) que, segons l'autor, s'inclourien en les carpetes de Ramon Berenguer I per un simple error. El Dr. Salrach destaca especialment el fet que els pergamins dels anys 993 a 1098 constitueixen la sèrie més seguida i completa de tots els que es publiquen. I ja a continuació, es classifiquen els documents segons la seva naturalesa: de dret processal (sentències sobre judicis, greuges, actes d'acceptació pel condemnat de la corresponent resolució judicial); d'ordre econòmic (compravendes, donacions, préstecs i permutes); d'ordre públic (infeudacions, juraments de fidelitat); de règim senyorial (contractes agraris i de franqueses, capbreus i inventaris); i d'església i cultura (una butlla pontifícia, actes de consagració d'esglésies, compra de llibres, i altres cartes privades).

Després d'aquestst treballs, darrere unes breus notes sobre les normes de transcripció seguides, abreviatures utilitzades i bibliografia consultada, ja s'inicia l'edició documental pròpiament dita. El primer volum inclou 200 documents datats entre els anys 981 i 1029 (p. 273-521).

El volum II comprèn des del document núm. 201, de l'any 1030, fins al 605, de 1063; i el volum III, els documents núm. 606, de 1063, al 963, sense data (l'anterior núm. 962 és de 1179). Aquest mateix volum acaba amb un índex d'antropònims i topònims realitzat per Gaspar Feliu segons la signatura arxivística dels documents per a facilitar la seva consulta i les comprovacions pertinents.

En tot cas és una obra extraordinària, que en paraules de Bonnassie, és d'o-

bligada consulta per als estudiosos d'aquest període certament tan desconegut de la nostra història com és el segle XI.

Josep Serrano Daura
Universitat Internacional de Catalunya